

Γκάρι Κασπάροφ
Η ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ
ΜΙΑ ΠΑΡΤΙΔΑ
ΣΚΑΚΙ

δ' έκδοση

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΩΡΓΟΣ-ΙΚΑΡΟΣ ΜΠΑΜΠΑΣΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Γκάρι Κασπάροφ
με τον Μιγκ Γκρίνγκαρντ

Η ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΠΑΡΤΙΔΑ ΣΚΑΚΙ

Μετάφραση – Επίμετρο
Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιoδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη — Βιογραφίες / Ντοκουμέντα

Γκάρι Κασπάροφ (με τον Μιγκ Γκρίνγκαρντ), *Η ζωή είναι μια παρτίδα σκάκι*

Τίτλος πρωτοτύπου: *How life imitates chess*

Μετάφραση, επίμετρο: Γιώργος-Γκαρος Μπαμπασάκης

Επιμέλεια μετάφρασης, διορθώσεις: Άγγελος Κοκολάκης

Σελιδοποίηση, φιλμ: Παναγιώτης Καπένης

Μοντάζ: Παναγιώτης Σαράτσης

Copyright © Garry Kasparov 2005. All rights reserved

Copyright © για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη), 2004, 2007

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις William Heinemann, Λονδίνο, 2007

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Οκτώβριος 2008

Κ.Ε.Τ. 4761 Κ.Ε.Π. 998/08

ISBN 978-960-16-2910-0

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600 ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: Ν. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ 122, 563 34 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	11

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
Το μάθημα	19
Ανατόλι Κάρποφ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
Η ζωή μιμείται το σκάκι	25
Μιχαήλ Μποτβίνικ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
Στρατηγική	36
Στρατηγικό σχέδιο μάχης: Αγώνας για το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα, 1985	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
Στρατηγική και τακτική	61
Πολ Μόρφου, Βίλχελμ Στάνιτς	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
Υπολογισμός	76
Ζίγκμπερτ Τάρρας, Εμάνουελ Λάσκερ	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	
Ταλέντο	88
Χοσέ Ραούλ Καπαμπλάνκα, Αλεξάντερ Αλιέχιν	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
Προετοιμασία	104

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	
Υλικό, χρόνος, ποιότητα	117
Μιχαήλ Ταλ	142
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	
Ανταλλαγές και ισοροπίες	143
Τίγκραν Πετροσιάν, Μπόρις Σπάσκι	160

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10	
Καινοτομία	161
Ουίνστον Τσόρτσιλ	187
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11	
Φάσεις της παρτίδας	189
Ρόμπερτ Φίσερ	202
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12	
Η διαδικασία λήψης αποφάσεων	205
Αρον Νίμτσοβιτς, Σαβιέλλι Ταρτακόβερ, Ρίχαρντ Ρέτι	218
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13	
Το πλεονέκτημα του επιτιθέμενου	221
ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14	
Αμφισβήτηση της επιτυχίας	239
Βλαντιμίρ Κράμνικ	249
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15	
Η εσωτερική παρτίδα	251
Οι μνηστήρες του θρόνου	270
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16	
Άντρας, γυναίκα, μηχανή	273
Σκάκι και κομπιούτερ	293
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17	
Η σφαιρική αντίληψη	296
Η μάχη στη Ρωσία σήμερα	309
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18	
Διαίσθηση	311
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19	
Σημείο κρίσης	319
Επίλογος	341
Πρόσθετος Επίλογος	345
Γλωσσάρι	353
Γκάρι Κασπάροφ: Τώρα στη σκακιέρα της πολιτικής (Επίμετρο για την ελληνική έκδοση από τον Γ.-Ι. Μπαμπασάκη) . .	359

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μυστικό της επιτυχίας

Ως έφηβος αστέρας του σκακιού στην ξετρελαμένη με το σκάκι Σοβιετική Ένωση, έμαθα από πολύ νεαρή ηλικία να δίνω συνεντεύξεις και να μιλώ δημόσια. Με εξαίρεση κάποιες περιστασιακές ερωτήσεις σχετικά με τα χόμπι μου και τα κορίτσια, εκείνες οι πρώτες συνεντεύξεις επικεντρώνονταν αποκλειστικά στη σκακιστική μου σταδιοδρομία. Κατόπιν, το 1985, έγινα παγκόσμιος πρωταθλητής σε ηλικία είκοσι δύο ετών, ο νεότερος στην ιστορία, και έκτοτε ο τύπος των ερωτήσεων που δεχόμουν άλλαξε θεαματικά. Ο κόσμος, αντί να θέλει να πληροφορηθεί σχετικά με παρτίδες και τουρνουά, ήθελε πια να μάθει με ποιον τρόπο είχα κατορθώσει να φτάσω στην άνευ προηγουμένου επιτυχία μου. Πώς έφτασα στο σημείο να εργάζομαι τόσο σκληρά; Πόσες κινήσεις μπροστά μετρούσα; Τι συνέβαινε στο μυαλό μου κατά τη διάρκεια μιας παρτίδας; Είχα φωτογραφική μνήμη; Τι έτρωγα; Τι έκανα κάθε βράδυ προτού πέσω για ύπνο; Κοντολογίς, ποια ήταν τα μυστικά της επιτυχίας μου;

Δε μου πήρε πολύ καιρό για να συνειδητοποιήσω ότι τα ακροατήριά μου απογοητεύονταν από τις απαντήσεις μου. Εργαζόμουν σκληρά γιατί έτσι με είχε διδάξει η μητέρα μου. Το πόσες κινήσεις μπροστά μετρούσα εξαρτιόταν από τη θέση. Κατά τη διάρκεια μιας παρτίδας προσπαθούσα να φέρω στο μυαλό μου την προετοιμασία μου και να υπολογίσω βαριάντες. Η μνήμη μου ήταν καλή, αλλά όχι και φωτογραφική.

Συνήθως έτρωγα ένα βαρύ γεύμα με καπνιστό σολομό, φιλέτο και αεριούχο νερό πριν από κάθε αναμέτρηση. (Δυστυχώς, όταν πια πλησίαζα τα σαράντα, ο γυμναστής μου έδωσε εντολή να ξαποστείλω αυτή τη «δίαιτα» στο παρελθόν.) Κάθε βράδυ, προτού πέσω για ύπνο, έπλενα τα δόντια μου. Κανείς δε φαινόταν να εμπνέεται από τέτοιες απαντήσεις.

Όλοι έμοιαζαν να αναζητούν μια αυστηρά καθορισμένη μέθοδο, μια συνταγή με γενική εφαρμογή την οποία θα μπορούσαν να ακολουθήσουν προκειμένου να πετυχαίνουν κάθε φορά σημαντικά αποτελέσματα. Ρωτάνε τους διάσημους συγγραφείς τι είδους χαρτί και στυλογράφο χρησιμοποιούν, ως εάν τα εργαλεία να ήταν υπεύθυνα για το συγγραφικό τους στιλ. Τέτοιες ερωτήσεις παραβλέπουν, βεβαίως, το γεγονός ότι είμαστε όλοι μοναδικοί, ότι είμαστε το αποτέλεσμα εκατομμυρίων στοιχείων και μεταμορφώσεων που ξεκινάνε από το DNA μας και φτάνουν ίσαμε τούτο το απόγευμα. Καθένας από μας διαμορφώνει τη δική του συνταγή για τη λήψη αποφάσεων. Σκοπός μας είναι να ωφεληθούμε όσο γίνεται περισσότερο από την εν λόγω συνταγή, να την προσδιορίσουμε, να αξιολογήσουμε την αποτελεσματικότητά της και να βρούμε τρόπους να τη βελτιώσουμε.

Το βιβλίο αυτό περιγράφει το πώς αναπτύχθηκε η δική μου συνταγή. Περιέχει τόσο τις απόψεις που είχα ενόσω αυτή διαμορφωνόταν όσο και αυτά που σκέφτομαι τώρα, βλέποντας εκ των υστέρων πώς εξελίχθηκαν τα πράγματα. Προχωρώντας, θα αναφερθώ σε πολλούς ανθρώπους που συνέβαλαν σε τούτη την ανάπτυξη, άμεσα και έμμεσα. Οι παρτίδες του πρώτου μου σκακιστή ήρωα, του Αλεξάντερ Αλιέχιν, που τόση έμπνευση μου πρόσφεραν, θα βρουν μια θέση πλάι στον σερ Ουίνστον Τσόρτσιλ, στου οποίου τα λόγια και τα βιβλία εξακολουθώ να στρέφομαι τακτικά.

Από αυτά και άλλα παραδείγματα, ελπίζω ότι θα αποκτήσετε επίγνωση της δικής σας εξέλιξης ως ανθρώπων που λαμβάνουν αποφάσεις και ότι θα βρείτε τρόπους ώστε να ενθαρρύνετε περαιτέρω ανάπτυξη. Αυτό θα απαιτήσει από σας μεγάλη ειλικρίνεια ως προς την αξιολόγηση του εαυτού σας και του πόσο καλά έχετε πραγματώσει το δυναμικό σας. Δεν υπάρχουν γρήγορες λύσεις και το παρόν δεν είναι ένα βιβλίο συμβουλών και τεχνασμάτων. Είναι ένα βιβλίο σχετικά με την αυτογνωσία και την πρόκληση, σχετικά με το πώς να θέτουμε προκλήσεις στον εαυτό μας και στους άλλους ώστε να μάθουμε πώς να παίρνουμε τις καλύτερες αποφάσεις.

Η ιδέα για τούτο το βιβλίο μου ήρθε όταν συνειδητοποίησα ότι, αντί να σκαρφίζομαι διαρκώς ευφυολογήματα ως απαντήσεις στο αιώ-νιο ερώτημα «τι συμβαίνει στο μυαλό σου;», θα ήταν πιο ενδιαφέρον για μένα να ανακαλύψω πραγματικά τι συμβαίνει. Αλλά η ζωή του επαγγελματία σκακιστή, με το αυστηρό πρόγραμμα ταξιδιών, αγώνων και προετοιμασίας, δε μου άφηνε χρόνο για φιλοσοφική –σε αντίθεση με την πρακτική– ενδοσκόπηση. Όταν αποσύρθηκα από το επαγγελματικό σκάκι, το Μάρτιο του 2005, βρήκα επιτέλους το χρόνο και την προοπτική που μου επέτρεψε να ανατρέξω στις εμπειρίες μου και να επιχειρήσω να τις μοιραστώ με τρόπο χρήσιμο για άλλους.

Αυτό θα ήταν ένα πολύ διαφορετικό βιβλίο εάν το είχα ολοκληρώσει πριν από την κρίσιμη στροφή της σταδιοδρομίας μου από το σκάκι στην πολιτική. Καταρχήν, χρειαζόμουν χρόνο προκειμένου να αφομοιώσω τα μαθήματα που μου είχε διδάξει η σκακιστική ζωή μου. Έπειτα, οι νέες μου εμπειρίες με υποχρεώνουν να δω ποιος είμαι και για τι είμαι ικανός. Το να είμαι ένθερμος υπερασπιστής της δημοκρατίας δεν αρκεί. Η σύναψη πολιτικών συμμαχιών και η οργάνωση συνεδρίων απαιτεί από μένα να αξιολογήσω τη στρατηγική μου θεώρηση και άλλες σκακιστικές δεξιότητες με εντελώς καινούριους τρόπους. Ύστερα από είκοσι πέντε χρόνια βολικής αυθεντίας, οφείλω τώρα να αναλύσω τις ικανότητές μου προκειμένου να συγκροτήσω και να ανασυγκροτήσω τον εαυτό μου ώστε να ανταποκριθεί σε αυτές τις νέες προκλήσεις.

Ένας χάρτης του μυαλού

Στα έκτα μου γενέθλια ξύπνησα και βρήκα το καλύτερο δώρο που μου είχαν κάνει ποτέ. Πλάι στο κρεβάτι μου υπήρχε μια πελώρια υδρόγειος σφαίρα – έτριψα τα μάτια μου για να διαπιστώσω ότι ήταν αλήθεια! Ανέκαθεν με γοήτευαν πολύ οι χάρτες και η γεωγραφία, και οι αγαπημένες ιστορίες της παιδικής μου ηλικίας ήταν εκείνες που μου διηγόταν ο πατέρας μου σχετικά με τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο, του Κολόμβου και του Μαγγελάνου. Είχε αρχίσει διαβάζοντάς μου από το βιβλίο του Στέφαν Τσβάιχ *Κατακτητής των Θαλασσών: Η Ιστορία του Μαγγελάνου*. Από εκείνη τη στιγμή αγαπημένο μας παιχνίδι έγινε το να ακολουθούμε τις περιπλανήσεις εκείνων των μεγάλων εξερευνητών στην υδρόγειο σφαίρα.

Δεν πέρασε πολύς καιρός ώσπου να μάθω τις πρωτεύουσες όλων των χωρών του κόσμου, τους πληθυσμούς τους, και όλα όσα μπορούσα να ανακαλύψω. Αυτές οι ιστορίες αληθινών περιπετειών με γοήτευαν περισσότερο από τα παραμύθια. Μολονότι δεν εστιάζαμε στις τρομερές κακουχίες που σήμαινε στο παρελθόν ένα θαλάσσιο ταξίδι, καταλάβαινα ότι χρειαζόταν απίστευτο θάρρος για να είσαι ο πρώτος που θα κάνει ένα τέτοιο ταξίδι. Αυτές οι ιστορίες φούντωσαν την επιθυμία μου να είμαι κι εγώ πρωτοπόρος. Λαχταρούσα ν' ανοίξω νέους δρόμους, ακόμα κι αν σ' εκείνη την ηλικία αυτό δε σήμαινε πολύ περισσότερα από το να δοκιμάσω μια διαφορετική διαδρομή περπατώντας προς το σπίτι μου. Και σε όλη τη σκακιστική μου σταδιοδρομία γύρευα νέες προκλήσεις, αναζητώντας πράγματα που δεν είχαν γίνει στο παρελθόν.

Η εποχή των μεγάλων εξερευνητών και αυτοκρατόρων έχει παρέλθει, αλλά υπάρχουν ακόμη μερικές πολύτιμες περιοχές προς ανακάλυψη. Μπορούμε να εξερευνήσουμε τα ίδια μας τα όρια και τις μεθορίες της ζωής μας. Μπορούμε επίσης να βοηθήσουμε άλλους να κάνουν το ίδιο, ίσως δωρίζοντας σ' ένα παιδάκι μια υδρόγειο σφαίρα, ή το αντίστοιχο της ψηφιακής εποχής, για τα γενέθλιά του.

Το να έχουμε έναν προσωπικό χάρτη είναι ουσιώδες, και τούτο το βιβλίο μπορεί μονάχα να περιγράψει χονδρικά τα στάδια της παρατήρησης και της ανάλυσης που απαιτούνται για να καταστρωθεί αυτός ο χάρτης. Για να υπερβάλω ελαφρώς, ο χαμηλότερος κοινός παρονομαστής είναι άχρηστος. Κανένα πλεονέκτημα, καμία βελτίωση δεν μπορούμε να αναμένουμε από ό,τι είναι προφανές, ή πανομοιότυπο, στον καθένα. Οφείλουμε να κοιτάξουμε πιο ψηλά και να σκάψουμε πιο βαθιά, να κινηθούμε πέρα από το στοιχειώδες και το καθολικό. Θεωρητικά ο καθένας μπορεί να μάθει να παίζει σκάκι σε μισή ώρα, και οι κανόνες είναι φυσικά οι ίδιοι για κάθε άντρα, γυναίκα και παιδί. Ωστόσο, όταν κάνουμε ένα πρώτο βήμα πέρα από τους κανόνες, αφήνοντας εκείνο το αρχικό πεδίο όπου καταπιανόμαστε μονάχα με το να κάνουμε κινήσεις που επιτρέπονται, αρχίζουμε να σχηματίζουμε τα μοτίβα συμπεριφοράς που μας διακρίνουν από κάθε άλλον άνθρωπο που κάποια στιγμή έσπρωξε ένα πιονάκι.

Τα επίκτητα μοτίβα συμπεριφοράς και η λογική της χρήσης τους συνδυάζονται με τις έμφυτες ιδιότητές μας ώστε να δημιουργήσουν ένα μοναδικό λήπτη αποφάσεων. Η εμπειρία και η γνώση περνούν μέ-

σα από το πρίσμα του ταλέντου, το οποίο με τη σειρά του μπορούμε να το ωθήσουμε προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση και να το καλλιεργήσουμε. Το κράμα αυτό είναι η πηγή της διαίσθησης, ενός απολύτως μοναδικού εργαλείου για τον καθένα μας. Έτσι αρχίζουμε να βλέπουμε το πώς η ιδιαίτερη ψυχοσύνθεση και η συναισθηματική διάπλαση του καθενός εκφράζονται στις αποφάσεις του – αυτό που αποκαλούμε στιλ σε ένα σκακιστή. Το σκάκι είναι ένα ιδεώδες πεδίο για την εξέταση αυτών των επιρροών, επειδή για να διακριθούμε στο παιχνίδι είμαστε αναγκασμένοι να αναλύουμε τις αποφάσεις που λάβαμε καθώς και το πώς οδηγηθήκαμε σε αυτές τις αποφάσεις. Ιδού λοιπόν τι χρειάζονταν να μάθουν όσοι μου έθεταν τις ερωτήσεις: την αυτοεξέταση, και όχι κάποιες πληροφορίες σχετικά με τις καθημερινές συνήθειές μου.

Δεν μπορούμε να επιλέξουμε ποιο στιλ θα προτιμούσαμε για τον εαυτό μας. Δεν πρόκειται για κάποιο ηλεκτρονικό πρόγραμμα που το κατεβάζουμε και το εγκαθιστούμε. Πρέπει, απεναντίας, να αναγνωρίσουμε τι λειτουργεί καλύτερα για μας τους ίδιους και κατόπιν, μέσω της πρόκλησης και της δοκιμής, να αναπτύξουμε τη δική μας, προσωπική μέθοδο. Σε τι υστερώ; Πού υπερέχω; Τι είδους προκλήσεις τείνω να αποφεύγω και γιατί; Η μέθοδος της επιτυχίας είναι ένα μυστικό επειδή δεν μπορεί να ανακαλυφθεί παρά μόνο με το να αναλύσουμε τις ίδιες μας τις αποφάσεις. Η λήψη καλύτερων αποφάσεων δεν είναι δυνατόν να διδαχθεί σε άλλους, μπορούμε όμως να τη διδάξουμε στον εαυτό μας.

Υπάρχει κάτι σε όσα έχω περιγράψει που αρχικά μοιάζει να είναι αντίφαση. Πρέπει να αποκτήσουμε συνείδηση των διαδικασιών λήψης των αποφάσεών μας, και με την εξάσκηση αυτές θα βελτιώσουν τη διαισθητική –μη συνειδητή– επίδοσή μας. Αυτή η αφύσικη συμπεριφορά απαιτείται επειδή ως ενήλικες έχουμε ήδη διαμορφώσει τα μοτίβα συμπεριφοράς μας, καλά και κακά. Για να διορθώσουμε τα κακά και να ενισχύσουμε τα καλά, οφείλουμε να αναλάβουμε έναν ενεργητικό ρόλο στην απόκτηση μεγαλύτερης αυτεπίγνωσης.

Το βιβλίο αυτό επιχειρεί να χρησιμοποιήσει ανεκδοτολογικό υλικό και αναλύσεις προκειμένου να ανοίξει τις πύλες προς αυτή την επίγνωση. Το Πρώτο Μέρος εξετάζει τα βασικά συστατικά, τις ουσιώδεις ικανότητες και δεξιότητες που συμβάλλουν στη λήψη μιας απόφασης. Στρατηγική, υπολογισμός, προετοιμασία – οφείλουμε να κατανοήσου-

με αυτά τα ουσιώδη και να τα βλέπουμε στον εαυτό μας. Το Δεύτερο Μέρος αφορά στις φάσεις της αξιολόγησης και της ανάλυσης. Ποιες αλλαγές είναι αναγκαίες και γιατί; Εδώ βλέπουμε τις μεθόδους και τα οφέλη της αυτοεξετάσής μας. Το Τρίτο Μέρος εξετάζει τους λεπτούς τρόπους συνδυασμού όλων αυτών των πραγμάτων προκειμένου να βελτιώσουμε την επίδοσή μας. Η ψυχολογία και η διαίσθηση επηρεάζουν κάθε πλευρά των αποφάσεών μας και των αποτελεσμάτων που έχουμε. Πρέπει να αναπτύξουμε την ικανότητά μας να βλέπουμε τη γενική εικόνα, καθώς και να αντιμετωπίζουμε τις κρίσεις και να μαθαίνουμε από αυτές.

Τέτοιες αποφασιστικές στιγμές είναι κρίσιμες καμπές – όπως όταν επιλέγουμε μία διακλάδωση στο δρόμο ξέροντας ότι δε θα μπορούμε κατόπιν να κάνουμε πίσω. Για τις στιγμές αυτές ζούμε και, με τη σειρά τους, αυτές καθορίζουν τη ζωή μας. Μαθαίνουμε ποιοι είμαστε και τι έχει αληθινά σημασία για μας. Το «μυστικό» λοιπόν είναι να επιδιώκουμε αυτές τις προκλήσεις και όχι να τις αποφεύγουμε. Αυτός είναι ο μοναδικός τρόπος να ανακαλύψουμε και να εκμεταλλευτούμε όλα τα χαρίσματά μας. Η επεξεργασία του δικού μας προσωπικού σχεδίου μάς επιτρέπει να λαμβάνουμε καλύτερες αποφάσεις, να εμπιστευόμαστε το ένστικτό μας και να ξέρουμε ότι ανεξαρτήτως του αποτελέσματος θα έχουμε γίνει πιο ισχυροί. Αυτό, για τον καθένα από εμάς, είναι το μοναδικό μυστικό της επιτυχίας.

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Ιδιαίτερα μαθήματα από τον παγκόσμιο πρωταθλητή

Όταν έπαιξα πρώτη φορά για τον τίτλο του παγκόσμιου πρωταθλητή σκακιού, το 1984, ο ρόλος μου ήταν αυτός του νεαρού διεκδικητή εναντίον ενός πρωταθλητή που είχε διατηρήσει τον τίτλο για σχεδόν δέκα χρόνια. Ήμουν τότε είκοσι ενός ετών και είχα ανεβεί στην κορυφή του σκακιστικού κόσμου με τέτοια ταχύτητα ώστε δεν μπορούσα να φανταστώ αυτό το τελευταίο εμπόδιο να μου φράζει το δρόμο. Ήταν συνεπώς δυνατό το σοκ που ένιωσα όταν βρέθηκα γρήγορα φορτωμένος με τέσσερις ήττες δίχως καμία νίκη, δυο ήττες μακριά από μια ταπεινωτική συντριβή.

Εάν ποτέ υπήρξε μια στιγμή που να προσφέρεται για αλλαγή στρατηγικής, ήταν ακριβώς εκείνη η στιγμή. Αντί να παραδοθώ στο συναίσθημα της απόγνωσης, πίεσα τον εαυτό μου να ετοιμαστεί για έναν παρατεταμένο πόλεμο φθοράς του αντιπάλου. Σε κάθε παρτίδα το γύριζα στον ανταρτοπόλεμο, περιορίζοντας το ρίσκο, καιροφυλακτώντας ώσπου να παρουσιαστεί μια ευκαιρία. Ο αντίπαλός μου, ο επίσης Σοβιετικός Ανατόλι Κάρποφ, συντάχθηκε με το σχέδιό μου για τους δικούς του λόγους. Ήθελε να δώσει στον επηρμένο νεαρό ένα μάθημα επιτυγχάνοντας το απόλυτο σκορ 6-0, κι έτσι έπαιζε και αυτός επιφυλακτικά αντί να εκμεταλλευτεί το προβάδισμά του και να με αποτελειώσει.

Ο Κάρποφ επίσης εμπνεόταν από τη σκιά του προκατόχου του πρωταθλητή, του Μπόμπυ Φίσερ. Καθ' οδόν προς τον τίτλο που κατέκτησε το 1972, ο Αμερικανός είχε σημειώσει δύο απόλυτες νίκες με 6-0 ενάντια σε παγκοσμίου κλάσεως αντιπάλους, και τις δύο φορές δίχως να παραχωρήσει ούτε μία ισοπαλία. Ο Κάρποφ είχε κατά νου σε κάποιο βαθμό να μιμηθεί αυτό το θρυλικό κατόρθωμα όταν άλλαξε τη στρατηγική του απέναντί μου. Αλλά το να προσθέσει το φάντασμα του Φίσερ στο στρατόπεδο των αντιπάλων του αποδείχτηκε ότι ήταν σοβαρό σφάλμα.

Ακολούθησε μια απίστευτη σειρά από δεκαεφτά παρτίδες δίχως νικητή. Αυτές οι ισοπαλίες δεν ήταν χωρίς ενδιαφέρον, φάνηκε πάντως ότι η νέα μου στρατηγική λειτουργούσε. Ο αγώνας παρατεινόταν μήνα με το μήνα, σπάζοντας κάθε προηγούμενο ρεκόρ διάρκειας σε αναμέτρηση για το παγκόσμιο πρωτάθλημα. Η ομάδα των συνεργατών μου και εγώ δαπανούσαμε τόσο πολύ χρόνο μελετώντας πώς έπαιζε ο Κάρποφ και υπολογίζοντας ποιες στρατηγικές θα εφαρμόζε, που ένωσα το αλλόκοτο συναίσθημα πως γινόμεν ο Κάρποφ.

Κατά τη διάρκεια εκατοντάδων ωρών παιχνιδιού και προετοιμασίας αποκόμισα επίσης μια πολύ καλή εικόνα του δικού μου παιχνιδιού, και του δικού μου τρόπου σκέψης. Έως εκείνο το σημείο στη σταδιοδρομία μου, όλα ήταν εύκολα για μένα: το να νικάω είχε γίνει απλυστατα η φυσική κατάσταση των πραγμάτων. Τώρα ήμουν υποχρεωμένος να εστιάσω στο πώς λάμβαναν τις αποφάσεις μου, ώστε να μπορέσω να διορθώσω ό,τι πήγαινε στραβά. Η νέα στρατηγική μου πήγαινε καλά, αλλά όταν έχασα την 27η παρτίδα και το σκορ έγινε 0-5, έμοιαζε σαν να μη μάθαινα αρκετά γρήγορα ώστε να σώσω το ματς. Ακόμα μία ήττα και θα έπρεπε να κυλήσουν τρία ολόκληρα χρόνια προτού μου δοθεί έστω και η ελπίδα άλλης μιας ευκαιρίας για τη διεκδίκηση του τίτλου.

Παρέμεινα κλεισμένος στην αμυντική μου τακτική καθώς το ματς έμπαινε στον τρίτο μήνα. Η αλλαγή στο στιλ είχε κάνει πολύ πιο δύσκολα τα πράγματα για τον Κάρποφ. Αισθανόμουν ότι πλησίαζα ολόένα και περισσότερο στη λύση του αινίγματος, ενώ, την ίδια ώρα, ο αντίπαλός μου εκνευριζόταν και κουραζόταν όλο και πιο πολύ.

Επιτέλους το φράγμα έσπασε. Αφού επέζησα από την 31η παρτίδα, όταν ο Κάρποφ απέτυχε να δώσει ένα αποφασιστικό χτύπημα, κέρδισα την 32η και πέρασα στην αντεπίθεση. Ακολούθησαν άλλες πέ-

ντε εβδομάδες ισοπαλιών, αλλά τώρα η διαφορά ήταν ότι δημιουργούσα περισσότερες ευκαιρίες νίκης από ό,τι ο αντίπαλός μου. Εντωμεταξύ, ο κόσμος άρχισε να αναρωτιέται αν θα τελειώσει ποτέ αυτή η αναμέτρηση. Κανένα άλλο ματς για το παγκόσμιο πρωτάθλημα δεν είχε ποτέ διαρκέσει περισσότερους από τρεις μήνες, κι εμείς περνούσαμε τώρα στον πέμπτο. Ο Κάρποφ έμοιαζε εξαντλημένος, κι εγώ άρχισα να πιέζω ολοένα και περισσότερο. Αφού έφτασα πολύ κοντά στο να κερδίσω την 46η παρτίδα, κέρδισα την 47η ισοπεδώνοντας τον αντίπαλο. Θα μπορούσε άραγε να γίνει ένα θαύμα; Ακριβώς εκείνη τη στιγμή οι διοργανωτές αποφάσισαν ότι οι παίχτες χρειάζονταν μια ανάπαυλα και η επόμενη παρτίδα αναβλήθηκε για κάμποσες ημέρες. Παρά τούτη την άνευ προηγουμένου απόφαση, κέρδισα και την επόμενη παρτίδα. Αίφνης ήμασταν στο 3-5 και η ροή του παιχνιδιού είχε γυρίσει πια υπέρ μου.

Τότε, σε μια περίεργη εξέλιξη, στις 15 Φεβρουαρίου του 1985, στη Μόσχα, ο πρόεδρος της Διεθνούς Σκακιστικής Ομοσπονδίας (FIDE), ο Φλορένσιο Καμπομάνες, υποχωρώντας σε πιέσεις των Σοβιετικών αθλητικών παραγόντων, έδωσε μια συνέντευξη τύπου όπου δήλωσε ότι το ματς διακόπτεται. Ύστερα από πέντε μήνες, σαράντα οχτώ παρτίδες και χιλιάδες ώρες παιχνιδιού και μελέτης, το ματς έμελλε να λήξει δίχως νικητή. Θα έπρεπε να επιστρέψουμε ύστερα από έξι μήνες για να αναμετρηθούμε εκ νέου, και αυτή τη φορά θα υπήρχε ένα όριο είκοσι τεσσάρων παρτίδων. Ο Κάρποφ απομακρύνθηκε έτσι από τον άμεσο κίνδυνο και μπορούσε να είναι ικανοποιημένος που θα διατηρούσε τον τίτλο του για λίγο ακόμη. Η επίσημη ανακοίνωση στον τύπο έλεγε ότι ο Κάρποφ «συμφώνησε» με την απόφαση ενώ ο Κασπάροφ την «αποδέχθηκε». Μια περίεργη αλλά ακριβής σημασιολογική διάκριση. (Το Hotel Sport, όπου έλαβε χώρα η διαβόητη συνέντευξη τύπου, έχει έκτοτε κατεδαφιστεί. Ωστόσο, το απολυταρχικό του πνεύμα παραμένει ζωντανό στη μνήμη μου και, ολοένα και πιο πολύ, στην ίδια τη Μόσχα.)

Εκτός από αυτό το πικρό μάθημα περί σοβιετικής και σκακιστικής πολιτικής, είχα αποκομίσει πάρα πολλά κατά τη διάρκεια του ματς. Ο παγκόσμιος πρωταθλητής είχε γίνει ο προσωπικός μου προπονητής για πέντε εξοντωτικούς μήνες. Όχι μόνο είχα μάθει τον τρόπο με τον οποίο έπαιζε, αλλά ήμουν πια σε στενή επαφή με τις δικές μου νοητικές διαδικασίες. Ήμουν ολοένα και περισσότερο ικανός να αναγνω-

ρίζω ποια ήταν τα λάθη μου και γιατί τα έκανα, και είχα μάθει πώς να τα αποφεύγω με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, πώς να βελτιώνω την ίδια τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αυτή ήταν η πρώτη αληθινή εμπειρία μου στο να αμφισβητώ τον εαυτό αντί να βασίζομαι στα ένστικτά μου.

Όταν πια άρχισε το δεύτερο ματς στη Μόσχα, δε χρειάστηκε να περμιένω μήνες για την πρώτη μου νίκη: κέρδισα την πρώτη παρτίδα. Το ματς ήταν και πάλι μια πολύ σφοδρή μάχη –έχανα στο μεγαλύτερο μέρος της αρχικής φάσης– αλλά αυτή τη φορά δεν ήμουν ο ίδιος αθώς νεαρός των είκοσι ενός ετών. Είχα κλείσει τις τρύπες που τόσο αποτελεσματικά είχε εκμεταλλευτεί ο Κάρποφ στην αρχή της πρώτης αναμέτρησης. Τώρα πια, ένας έμπειρος βετεράνος στα είκοσι δύο μου, έγινα παγκόσμιος πρωταθλητής και έμελλε να διατηρήσω τον τίτλο για δεκαπέντε χρόνια. Όταν αποσύρθηκα το 2005 εξακολούθουσα να είμαι ο παίκτης με την υψηλότερη βαθμολογία στον κόσμο, αλλά ένας σκακιστής σαράντα ενός ετών είναι μάλλον ηλικιωμένος για να παραμείνει στην κορυφή, τη στιγμή που πολλοί από τους αντιπάλους μου ήταν έφηβοι.

Αποκτώντας επίγνωση της διαδικασίας

Δε θα ήταν δυνατόν να μείνω στην κορυφή για τόσο πολύ δίχως την εκπαίδευση που μου πρόσφερε ο Κάρποφ σχετικά με το ίδιο μου το παιχνίδι και τις ίδιες μου τις αδυναμίες. Όχι μονάχα επειδή αποκάλυψε αυτές τις αδυναμίες, αλλά επειδή μου έδειξε πόσο σημαντικό είναι να τις ανακαλύπτω εγώ από μόνος μου. Δεν το είχα συνειδητοποιήσει πλήρως εκείνη την εποχή, αλλά το περιβόητο «Μαραθώνιο ματς» μου έδειξε το κλειδί της επιτυχίας. Δεν είναι αρκετό το να έχεις ταλέντο. Δεν είναι αρκετό το να εργάζεσαι σκληρά και να μελετάς μέχρι αργά τη νύχτα. Πρέπει επίσης να γνωρίσεις σε βάθος τις μεθόδους που χρησιμοποιείς για να φτάσεις στις αποφάσεις σου.

Η αυτεπίγνωση είναι απαραίτητη προκειμένου να είσαι σε θέση να συνδυάζεις τη γνώση, την εμπειρία και το ταλέντο σου ώστε να φτάσεις στο απόγειο της επίδοσής σου. Λίγοι άνθρωποι αδράχνουν την ευκαιρία να προβούν σε μια τέτοια ανάλυση. Κάθε απόφαση απορρέει από μια εσωτερική διαδικασία, είτε στη σκακιέρα, είτε στο Λευκό Οί-

κο, είτε στην αίθουσα συνεδριάσεων, είτε στο τραπέζι της κουζίνας. Το περιεχόμενο αυτών των αποφάσεων θα είναι διαφορετικό, αλλά η εκάστοτε διαδικασία που οδηγεί στη λήψη τους μπορεί να μοιάζει πολύ.

Καθώς το σκάκι ήταν το κέντρο της ζωής μου από τόσο μικρή ηλικία, δεν είναι παράξενο που τείνω να βλέπω τον υπόλοιπο κόσμο με όρους σκακιστικούς. Βρίσκω ότι αυτοί που κοιτάζουν τον κόσμο των εξήντα τεσσάρων τετραγωνιδίων από έξω συνήθως περιβάλλουν αυτό το παιχνίδι είτε με υπερβολικά μεγάλο είτε με υπερβολικά μικρό σεβασμό. Δεν είναι ούτε μια ασήμαντη ενασχόληση ούτε μια άσκηση προορισμένη μόνο για τις ιδιοφυΐες και για τους υπολογιστές. Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τα κύρια θέματα του βιβλίου, το επόμενο κεφάλαιο θα ρίξει μια γρήγορη ματιά σε ορισμένες από τις έννοιες και τις παρανοήσεις που σχετίζονται με το «βασιλικό παιχνίδι».

Ανατόλι Γιεβγκένιεβιτς Κάρποφ (1951-), ΕΣΣΔ/Ρωσία

Ο αντίπαλος που διαμόρφωσε τη ζωή μου

Ο δωδέκατος παγκόσμιος πρωταθλητής – 1975-1985. Γεννήθηκε στο Ζλάτουστ, ΕΣΣΔ. Αφού αναρριχήθηκε ταχέως στη σκακιστική ιεραρχία για να διεκδικήσει τον τίτλο, ο Κάρποφ έλαβε το στέμμα του παγκόσμιου πρωταθλήματος το 1975, όταν ο Αμερικανός πρωταθλητής Μπόμπυ Φίσερ απώλεσε τον τίτλο ύστερα από παρατεταμένες διαπραγματεύσεις με τη Διεθνή Σκακιστική Ομοσπονδία. Ο Κάρποφ αισθάνθηκε την ανάγκη να αποδείξει την αξία του έπειτα από την κατάκτηση του τίτλου με τον τρόπο αυτό, και κατάφερε να κερδίζει το ένα τουρνουά μετά το άλλο. Εξακολουθεί ακόμη να διατηρεί ένα ρεκόρ νικών σε τουρνουά πιο εντυπωσιακό από κάθε άλλου παίκτη.

Υπερασπίστηκε με επιτυχία τον τίτλο το 1978 και το 1981, και τις δύο φορές με αντίπαλο τον Βίκτορ Κορτονόι. Ο Κάρποφ και εγώ αναμετρηθήκαμε σε πέντε αλληπάλληλα ματς για το παγκόσμιο πρωτάθλημα: 1984, 1985, 1986, 1987 και 1990, με ένα σύνολο 144 παρτίδων. Το σκορ ύστερα από αυτόν το μαραθώνιο είναι αξιοσημείωτα ισορροπημένο: είκοσι μία νίκες για μένα, δεκαεννέα για τον Κάρποφ και 104 ισοπαλίες! Αυτά τα ματς «Κ-Κ» θεωρούνται ευρέως μία από τις πιο έντονες προσωπικές μονομαχίες στην ιστορία του αθλητισμού.

Ο Κάρποφ απέσπασε τεράστια πολιτική υποστήριξη στην ΕΣΣΔ ως αποτέλεσμα της επιτακτικής ανάγκης που ένιωθαν πολλοί για την ανάκτηση του τίτλου από τον Αμερικανό Φίσερ. Είχε ισχυρές διασυνδέσεις στις σοβιετικές δομές εξουσίας και εκ φύσεως έτεινε πάντα να συμπαρατάσσεται με την εξουσία. Τα διαμετρικά αντίθετα σπλι παιχνιδιού μας αντανakλούσαν επίσης τη φήμη «συνεργάτης ενάντια σε αντιφρονούντα» που υπήρχε πέρα από τις σκακιέρες.

Η επιδεξιότητά του σε ένα σπλι συντελών ελιγμών οδήγησε στην εισαγωγή του επιθέτου «καρποφικός» στο σκακιστικό λεξιλόγιο. Αναφέρεται στο σταδιακό στραγγαλισμό του αντιπάλου με μεθοδικό, ήσυχο παιχνίδι.

Για τον Κάρποφ: «Οι προθέσεις του Κάρποφ γίνονται αντιληπτές στους αντιπάλους του μονάχα όταν η σωτηρία δεν είναι πια εφικτή.» Μιχαήλ Ταλ

Με τα δικά του λόγια: «Ας πούμε ότι μία παρτίδα μπορεί να συνεχιστεί με δύο τρόπους: ο ένας είναι ένα εντυπωσιακό τακτικό χτύπημα που οδηγεί σε βαριάντες οι οποίες δεν επιτρέπουν ακριβείς υπολογισμούς· ο άλλος είναι η άσκηση πίεσης μέσα από ένα καθαρό παιχνίδι θέσεων, που οδηγεί σε ένα φινάλε με μικροσκοπικές πιθανότητες νίκης. Θα επέλεγα το δεύτερο τρόπο δίχως δεύτερη σκέψη.»